

EDITORIAL

Ibuksas ngan atuhan an natikagrabe nga militarisasyon ha San Jorge ngan bug-os nga EV

Waray hunong an pasista nga panlasurbo han militar ha bungto han San Jorge, Samar. Tikang yana nga Pebrero, linandaw an tikagrabe nga militarisasyon ngan pasista nga panlasurbo ha mga komunidad han parag-uma. Yana la nga bulan nahilista na an duha nga insidente han pangingistraping ha mga sibilyan, panganganyon, ngan destroso ha pakabuhi han gatus-gatos nga mga residente.

Nanlalasurbo ha San Jorge an 3rd Infantry Battalion kaupod an mga elemento han 52nd IB tikang ha Eastern Samar, ngan an 14th IB nga hadto nakabase ha Leyte. Nanlalasurbo liwat an 46th IB, 87th IB, ngan 63rd IB ha mga kasapit nga bungto. Napulo ha 11 nga batalyon pankombat han militar ha Eastern Visayas nakadeploy ha isla han Samar. Kabakyang nira an CAFGU, PNP ngan mga binaydan nga ahente militar.

Hini la nga Pebrero 20, waray wantas nga ginpabuthan han mga tropa han 52nd IB an pira nga residente han Barangay Bay-ang. Antes hini, nangistraping an 3rd IB ha kabablayan han Barangay Cagtoto-og, diin usa nga sibilyan an napatay samtang nakada ha iya balay kaupod an iya pamilya.

Nag-aningal ha bug-os nga San Jorge hasta ha mga kasapit nga bungto an bubto han pusil, dagundong han kanyon ngan aringasa han mga *helicopter* ngan *drone*. Agud tahuban an ira mga krimen, ginkukunsabo han militar an lokal nga gubyerno ngan nanhahatag han limos nga bugas ngan delata ha mga residente nga ginlalasurbo han militarisasyon. Ini liwat an ira ginhimo hadton Nobyembre 2025 ha Gandara, diin masobra 100

an napiritan nga mag-ebakwet. Nalulurong an militar ha pagtuo nga matutugbangan hini nga "relief" an perwisyo ngan kahadlok nga gindurot nira ha masa.

Pira katuig nga gin-aantos han masa nga parag-uma ha San Jorge ngan bug-os nga Eastern Visayas an paghahadi han militar ha kabaryuhan. Mahugot hini nga kontrolado an aragian han impormasyon agud iglikaw ha publiko an ira mga krimen. Samtang gindedeklara nga tikaluya na an rebolusyunaryo nga kagiusan, padayon pa gihapon an buta nga pangingistraping ha mga sibilyan, pagkakampo ha mga baryo, ngan pagpugong ha masa nga tumukad ilarum han "lockdown." Kada tuig ginsesering nga mahuhuman na an armado nga pakig-away, kundi haros kada adlaw nadudugngan an "ginpapasurrender" nga kun aanalisaron mga parag-uma ngan diri armado.

Dara han militarisasyon an destroso nga sobra pa ha bagyo, baha o pes-

te. Dara hini diri la an makarimadima nga panmatay, grabe nga pangabuso, ngan butaray nga pagpuyopoy ha katungod ngan kalibrihan han masa, kundi direkta liwat nga ulang ha murayaw nga kinabuhi ngan pakabuhi nira. Ultimo nga katuyuanan han militarisasyon nga igpadayon an paniniyupi han mga agaron maytuna ha mga parag-uma, ngan ighagudalan an mga minahan, plantasyon, ekoturismo ngan proyekto nga imprastruktura para ha kapulsanan han mga kumprador burgesya ngan burukrata kapitalista.

Diri poyde nga magpadayon la an militar ngan pulis ha pandarahug ngan pan-gigipit ha mga inosente nga sibilyan. Kinahanglan mahugot nga magkaurusa an katawhan han San Jorge ngan bug-os nga Eastern Visayas kontra ha militarisasyon ha kabaryuhan. Kinahanglan mapukaw, mag-organisa ngan maisugon nga gumios an masa nga parag-uma ha ira mga komunidad agud ibuksas, atuhan, ngan papagbatunon an mga pasista. Kinahanglan nira kuhaon an suporta han katawhan ha kasyudaran, labina an kabatan-unan, mamamahayag, tawo ha singbahan ngan grupo ha tawhanon nga katungod, agud paaningalon an ira panawagan nga palayason an militar ha kabaryuhan.

Labaw san-o paman, kinahanglan magpakusog an Bagong Hukbong Bayan agud ipasulong an armado nga pakig-away ngan depensahan an masa tikang ha mga pasista nga nandarahug ha ira. Pinakapektibo nga nagpakusog ha determinasyon han masa an nagbabatunay nga buto han mga taktikal nga opensiba ngan armado nga kaudagan han ira hukbo.



Mga parag-uma ha San Jorge, gin-istraping han militar

Duha nga magkabulag nga insidente han paturapak nga panmusil han militar an nahireport ha San Jorge, Samar yana nga Pebrero. Nagresulta ini ha pagkamatay han diri mamenos ha usa nga sibilyan.

Waray wantas nga nanmusil an mga elemento han 3rd Infantry Battalion ha Barangay Cagtoto-og hadton Pebrero 2 pasado alas-4 han kaagahon. Gin-atentar han mga pasista nga tropa nga atakihon an usa katim han Bagong Hukbong Bayan (BHB) nga inukoy ha usa nga balay agud imbestigahon an kamutangan han baryo nga ginlalasurbo han militarisasyon ngan pag-uran.

Bisan kun mayda kabablayan ha apiki, nagpabuto hira ha direksyon han baryo. Napatay han ira punglo an parag-uma nga hi Jaime Pabillar, 44, ha iya balay samtang nakadto liwat an iya asawa, anak ngan apo. Sukwahi ini ha nahiuna nga report nga nagkamayda hin engkwentro giutan han militar ngan hukbo han katawhan, diin buwa nga nagpaga-was an 3rd IB hin ritrato han pusil ngan mga granada.

Tulo nga parag-uma naman nga residente han Barangay Bay-ang an gin-istraping han 52nd IB hadton Pebrero 20. Dirudiretso nga ginpa-buthan hira bisan kun gin-guguliat nira nga mga sibilyan hira. Ginpa-dapa hira, ginrekisa an mga gamit ngan gintarhug nga diri umato tungod kay "naengkwentro pa la" kuno an mga pasista nga tropa.

Kahuman, ginpapiirma han militar an mga biktima han dokumento nga nagpapamatuod nga "nakabalik [hira] hin maupay. An kasuratan nagpapamatuod nga waray [hira] kastiguha han tropa han 52nd IB." Han igreklamo han mga biktima an panhitabo ha meyor han San Jorge, ginpantagan la hira han pira kakilo nga bugas ngan pakete han nudels.

Samtang, waray wantas liwat nga nanganyon an militar kasunod han nahireport nga armado nga engkwentro ha Barangay Mobo-ob hadton Pebrero 16.

Guliat han kabatan-unan: Palarabon an diwa han EDSA

NAGLANSAR HIN gios-protesta an mga grupo han kabatan-unan ngan kabras ha syudad ha Tacloban City agud handumon an ika-40 nga anibersaryo han pag-aalsa nga EDSA hadton Pebrero 25. Sering nira, kinahanglan tagan-kinabuhi an diwa han EDSA pinaagi han pag-ato ha korapsyon ngan pasismo.

Ginkundenar nira an padayon nga pag-ungbaw ha rehiyon han mga pampulitika nga dinastiya nga nagpapagrabe ha kakurian han katawhan. Nanawagan liwat hira kontra ha *budget cut* ha mga pampubliko nga unibersidad ngan kolehiyo ngan ha *mandatory* ROTC. Ha urhi, gin-insister nira an pagpapatalsik kanda Ferdinand Marcos Jr ngan Sara Duterte.

Kaupod ha mga grupo an Bayan-Eastern Visayas, Pulso Han Mag-aaram, Save Cancabato Collective, ngan Kabataan Partylist-Tacloban City. Madinaugon nga narehistro han mga grupo an ira mga panawagan ha luyo han panhaharas ngan pag-atentar nga limitaran han kapulisan an ira kilos-protesta.

Ha pareho nga adlaw, naglansar an konseho han mga estudyante han University of the Philippines ha Tacloban hin pag-aram hiunong ha burukrata kapitalismo ngan neokolonyalismo.

Pagtindog han wind farm ha watershed area ha Calbayog, napaundang han mga residente

Napugngan han mga residente han Calbayog City an larang nga pagtindog han usa nga langyaw nga kompaniya han *wind farm* ha sakob han Calbayog Pan-as-Hayiban Protected Landscape (CPHPL), usa nga *watershed* area nga surok han irimnon nga tubig han syudad.

Ha usa nga pagbista han Sangguniang Panglungsod (SP) han Calbayog hadton Pebrero 24, gin-anunsyo han Vena Energy nga diri na ini magpapatindog han anuman nga istruktura sugad han *wind turbine* ha sakob han CPHPL. Kasunod ini han unom kabulan nga dirudiretso nga pagdemanda han mga residente ha kompaniya ngan lokal nga gubyrerno

tungod ha nakakahibang nga epekto han proyekto ha ira pakabuhi ngan kalibungan. Kalakip dinhi an petisyon nga ginpirmahan han yukut-yukot nga residente han syudad.

Sugadpaman, tinugot gihapon an SP nga isarang nala an *wind turbines* ha mga baryo nga lugop han mga distrito han Tinambacan ngan Oquendo. Nagtikang na nga magpapiirma an

kompaniya hin "certificate of no objection" (sertipiko han pagtugot) ha mga barangay nga nakatalaan nga maapektaran han proyekto.

Nagpahimatngon an Save Calbayog Rivers Foundation-A Concerted Effort o SACRIFICE, grupo nga nagduso han pagpapalayas ha proyekto nga *wind farm* ha CPHPL, kontra hini. Sering hini, ha mga maaapektaran nga barangay nga diri dali-dali nga magpirma hini nga dokumento. Kinahanglan mag-ikmat an katawhan ha mga pag-atentar han Vena Energy nga hibangon an mga kahoy ngan tanum nga surok han pakabuhi han molupyto. ■

Mapan-ato nga kabatan-unan ha lambong han diktadura

Ha paghandum han ika-40 nga anibersaryo han pag-aalsa nga EDSA hadton Pebrero 25, utro nga ginpadig-on han kabatan-unan-estudyante ha Eastern Visayas an ira saad nga igpadayon an pakigbisog han katawhan Pilipino para ha nasyunal nga katalwasan ngan demokrasya. Nakuha hira hin inspirasyon tikang ha mga kabatan-unan hadton panahon han diktadura nga Marcos Sr, nga ginbuong an klima han kahadlok ngan gindara an nasyunal-demokratiko nga pakigbisog tikang ha himubo nga lebel ngadto ha usa nga gamhanan nga pwersa nga nagpabagsak ha naghahadi nga rehimen.

Pakyas an panmatay, ilegal nga pagaresto ngan detensyon, pagsikmit ngan pwersahay nga pagkawara nga ginbuhat han rehimen Marcos Sr nga puuhon an naglalarab nga pag-ato han katawhan. Waray magpahadlok an mga sugad kan Baltazar "Bal" Pinguel, kabatan-unan nga aktibista tikang ha San Julian, Eastern Samar ngan urhi nga tagapagayakan han Kabataang Makabayan (KM) antes ini magin sikreto nga organisasyon, agud ilansar an dagko nga paggios sugad han Sibwada han Syahan nga Quarter (First Quarter Storm o FQS). Ginpili naman han mga sugad kan Roberto "Bobby" dela Paz, makamasa nga doktor nga nagserbe ha Catbalogan City ngan Gandara ha Samar, nga bayaan an komportable nga kinabuhi agud magserbe ha pinakanagkukuri nga sektor han katilingban. Gintagan nira inspirasyon an igkasi nira kabatan-unan nga magserbe ha masa.

Mga beterano liwat han FQS hira Efren Martires (Ka Popong) nga tikang ha Lavezares, Northern Samar; ngan hi Prudencio Calubid (Ka Dindo), nga ginanak ha Villareal, Samar. Syahan nga ginios hira Martires, Guadiana ngan Sarmiento ha ranggo han kabatan-unan-estudyante ha University of Eastern Philippines (UEP), samtang ha Leyte Colleges nag-organisa han igkasi estudyante hi Calu-

bid. Ginios naman komo kaapi han KM ha Cebu hi Antonio Cabanatan (Ka Manlimbasog), nga dinako ha Eastern Samar.

An balaud militar nga gin-imponer ni Marcos Sr hadton 1972-1981 nagduso ha ira nga umapi ha sikreto nga kagiusan ha kasyudaran, o diri ngani kumadto ha kabaryuhan agud gumios ha ranggo han masa nga parag-uma. Nagin yawe hira ha pag-abre han mga pinakasyahan nga prente gerilya han Bagong Hukbong Bayan (BHB), kaagsuban ha mga bungto diin hira ginanak. An ira paningkamot nga magtikang tikang ha waray nagserbe nga puhunan para ha madig-on nga rebolusyunaryo nga kuta diri la han Samar kundi han bug-os nga nasud.

Ha dayuday nagpatuman hira han mga yawe nga katungdanan ha lebel han rehiyon ngan nasyunal. Nagin bantugan nga Pula nga kumander hi Martires tubtub nga ha iya igin-ngaran an panrehiyon nga kumand han BHB ha Eastern Visayas. Haros 30 katuig naman nga nagserbe komo sekretaryo han panrehiyon nga komite han Parti-

do hi Guadiana ngan nagin kagawad han Komite Sentral. Nagin mga kagawad liwat han Komite Sentral ngan lider han BHB hira Calubid ngan Cabanatan, samtang nagin *consultant* han National Democratic Front of the Philippines (NDFP) para ha negosasyon pankamurayawan hi Sarmiento.

Ginpamatud-an naman nira Jaime Soledad (Ka Jordan), *peace consultant* han NDFP, ngan Evelyn Dublin (Ka Anya), kun kanay igin-ngaran an pamprubinsya nga kumand han BHB ha Southern Leyte, nga mapaso nga ginhahangkop han masa nga Leyteño an rebolusyunaryo nga pakig-away. Pinartisipar hi Soledad ha Komuna ha Diliman ngan ha dayuday nadeploy ha Leyte diin binulig hiya ha pagtukod han pinakasyahan nga yunit han BHB ha isla hadton 1970.

Nalalain naman an kasaysayan ni Dublin. Hayskul pa la hiya, ginios na hiya komo estudyante ha University of San Carlos ha Cebu ngan dirudiretso nga ginios tubtub nga nag-asawa hiya ngan nagkamayda hin tulo nga anak. Nagin propesor pa hiya ha kolehiyo ngan nagkukuha pa han Ph.D. Kundi pag-abot han 1981, ginbayaan niya ini tanan ngan upod an iya kabataan nagdesisyon nga gumios ha kabaryuhan han Southern Leyte. Nahibutang hiya ha sentro nga liderato han isla ngan nagin aktibo ha buruhaton kultural ngan propaganda. Hadton 1983, nasamaran hiya ha agway kundi antes mamatay nagpabuto han granada agud hibangon an mga pasista nga tikaapiki ha iya.

Diri masadang ha pipira nga parapo an mabayanihon ngan militante nga tradisyon han kagiusan kabatan-unan-estudyante ha Eastern Visayas. Ginpadayon ini han bag-o nga dugo han progresibo nga kabatan-unan nga andam nga katinan an sulo han panmaihaan nga pakigbisog tubtub nga makabot han katawhan Pilipino an tinuod nga pankatilingban nga pagbabag-o. 



Burukrata kapitalista nga dominasyon ha EV

Usa nga pangilal-an han burukrata kapitalismo ngan grabe nga kadunot han katingban Pilipino an pagdominar han pampulitika nga dinastiya ha reaksyunaryo nga gubyerno. Ha maiha nga panahon ha Eastern Visayas, kontrolado han pipira nga pamilya an higtaas nga pusisyon ha balitang han prubinsya, munispyo ngan tubtub ha mga barangay. Tungod kay konsentrado ha ira an poder, nahipapatuman nira an mga palisiya nga nagseserbe ha mga langyaw nga imperyalista, dagko nga kumprador burgesya ngan mga agaron maytuna. Nagagamit liwat nira an ira pusisyon para mangawat ngan pahiluagon an kalugaringon nga mga pananag-iya ngan negosyo, samtang nagpapabilin an kadam-an ha lusak han kakablasan.

Tikang 2013 aada na ha kontrol han pamilya Ongchuan an Northern Samar kahuman agawon ini tikang ha pamilya Daza. Nagpapabilin naman ha kontrol han pamilya Tan an Western Samar, ngan dominado han mga Evardone an Eastern Samar diin kun diri man hira kongresista, nagseserbe hira nga gubernador. Ha Leyte pinakanadominar an pamilya Romualdez, kapaturan han presidente nga hi Ferdinand Marcos Jr, samtang mayda kalugaringon nga balwarte an pamilya Petilla. An pamilya Mercado naman an naghahadi ha Southern Leyte samtang pamilya Espina naman an ha Biliran.

Ha mga bungto, magkakaurupdan an nalingkod nga meyor ngan vice mayor. Hadton eleksyon han 2025, an prubinsya han Northern Samar an mayda pinakadamo nga bungto nga magkakaurupdan an nagigin meyor ngan vice mayor sugad han mga Rosales han Catarman, Saludaga han Lavezares, Avila han San Isidro, Vicencio han Catubig, Tan han Las Navas, Menzon han Lapinig ngan Tejano han Mapanas. Ha Western Samar, an duha nga pinakahitaas nga pusisyon katin han mga Uy ha Catbalogan, Limpiado han Tagapul-an, Costelo han Talalora, Tan han Tarangnan ngan Latorre han Villareal. Mga Evardone naman an nadominar ha Arteche, Carpizo ha Dolores, Go ha Giporlos, Santiago ha Maslog ngan Nicart ha San Policarpio ha Eastern Samar. Ha Leyte katin gihapon han mga Romualdez an sentro nga syudad han Eastern Visayas nga Tacloban City, samtang dominado han mga Espina an mga bungto han Kawayan ngan Naval han Biliran.

Ini nga mga pampulitika nga dinastiya an kasagaran nga nadadabi ha nepotismo, diin an mga gin-eleher nga upisyal ginbubutang an ira mga kau-

rupdan komo higtaas nga upisyal ha magkalain-lain nga ahensya. Ha sugad mas napapakusog nira an pagkapyot ha pusisyon ngan napapahilugan an korapsyon.

Kadak-an hini nga mga burukrata nagtikang gihapon ha klase nga mga agaron maytuna ngan negosyante nga lahos ha balitang han munisipyo ngan prubinsya an pan-ekonomiya nga interes. An paglingkod nira ha poder nagigin puhunan ngan armas ha paghakin han pondo ngan pagpatuman han mga palisiya ngan balaud nga napabor ha ira. Hira an numero uno nga tag-undong han pyudal ngan bagapyudal nga paniniyupi ha mga kabras.

Burukrata ngan kumprador nga kon-sabuhay

An mga lokal nga burukrata aada ha impluwensya ngan kontrol han dagko nga burukrata ngan kumprador burgesya ha rehiyon. Ha nakalabay nga reaksyunaryo nga eleksyon, ginbahin-bahin han mga dagko nga burukrata ngan burgesya komprador an rehiyon. Kadak-an ha mga nagdaug nga kandidato ha pagkakongresista ngan meyor katin ni Martin Romualdez ha ilarum han partido nga Lakas-CMD (26.61%). Kasunod hini an Nacionalista Party han negosyante nga hi Manny Villar (21.86). Aada naman ha 15.81% han mga nagdaug nga kandidato membro han Partido Federal ng Pilipinas ni Marcos Jr, samtang pareho nga haros 12% han mga kandidato an kaapi han Nationalist Peoples Coalition ni Ramon Ang ngan National Unity Party ni Enrique Razon. Hira Villar, Razon ngan Ang amo an nangunguna nga bilyonaryo ha bug-os nga Pilipinas.

Mayda kada tagsa nga teritoryo an dagko nga kumprador burgesya basar ha ira pampulitika ngan pan-ekonomiya

nga interes. Kontrolado han Nacionalista Party ni Manny Villar an Western Samar pinaagi han dinastiya nga Tan. Riko ini nga prubinsya ha mga minerales nga gin-iinteres an Villar. Hini nga Hulyo 2025 ginpalit ni Villar an Philippine Associated Smelting and Refining Corporation, an nag-uusahay nga *smelting company* ha nasud nga nagpoproseso han tanso. Ginlalauman nga papahiluagon hini an negosyo han pamilya Villar nga tag-iya liwat han kompaniya ha pagmimina nga St. Augustine Gold and Copper Ltd.

Dominado naman han mga kandidato han NUP ni Enrique Razon an Northern Samar ha pangunguna han pamilya Ongchuan. Kadungan han kabuksas han pamumuhunan han mga Ongchuan ha imprastruktura ngan *renewable energy*, nahireport liwat an pagpahiluag ni Razon han negosyo ha *renewable energy* kalakip an *acquisition* ngan *joint ventures* han mga negosyo ha sektor han enerhiya han pamilya Lopez nga mayda mga planta ha rehiyon.

An negosyante nga hi Ramong Ang naman an mayda dako nga kontrol ha prubinsya han Leyte. Aada ha 43.3% han mga nagdaug tikang ha pamprubinsya nga pusisyon tubtub ha meyor dinalagan ha ilarum han NPC. Hadton 2022, gin-anunsyo han SMC Global Power ni Ramong Ang pinaagi han *subsidiary* hini nga Prestige Power Resources an pagtindog han ₱41.5 kabilyon nga planta han *liquefied natural gas* ha Barangay Tugas, Tabango, Leyte.

Kadam-an han mga nagdaug ha prubinsya han Southern Leyte dinalagan ilarum han partido nga Lakas-CMD ni Martin Romualdez. Dabi an iya pamilya ha pagmimina pinaagi han Marcventures Holdings ha Western Samar, ngan ginpalit an Strong Built Mining Development Corporation nga dabi ha *black sand mining* ha Leyte. Pinaagi han kada tagsa nira nga partido, katin nira Manny Villar ngan Romualdez an prubinsya han Biliran.

Labot kanda Villar, Ang ngan Razon, mayda liwat pan-ekonomiya nga interes ha rehiyon an mga pamilya nga Lopez, Araneta, Zamora, Del Rosario, Aboitiz ngan Ayala. Bisan an kompaniya han anak ni Senador Loren Legarda nga hi Leandro Leviste nakakuha liwat han damo nga proyekto ha enerhiya. ■